

Mia Ruoho

Oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet harrastustoiminnan suunnitteluun

Harrastamisen Suomen malli Helsingissä – Kankarepuiston peruskoulun 7.–9.lk oppilaiden kokemuksia harrastustoiminnan suunnitteluun osallistumisesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

31.10.2022

Tekijä	Mia Ruoho
Otsikko	Oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet harrastustoiminnan suunnitteluun: Harrastamisen Suomen malli Helsingissä – Kankarepuiston peruskoulun 7.–9.lk oppilaiden kokemuksia harrastustoiminnan suunnitteluun osallistumisesta
Sivumäärä	25 sivua + 4 liitettä
Aika	31.10.2022
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Miia Ojanen Lehtori Seija Mäenpää
<p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan, millaisia kokemuksia Kankarepuiston peruskoulun 7.–9.lk oppilailla on harrastustoiminnan suunnitteluun osallistumisen mahdollisuuksista Harrastamisen Suomen mallin puitteissa. Tarkastelun kohteena ovat myös oppilaiden kokemukset harrastamista tukevista ja estävistä tekijöistä. Yhteistyötä opinnäytetyön puitteissa on tehty myös opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa, sillä Harrastamisen Suomen malli on kyseisen ministeriön hanke.</p> <p>Harrastamisen Suomen mallin pilotoinnin aikana Suomen peruskouluissa aloitettiin ilmaisen harrastustoiminnan suunnittelu ja toteutus. Suomen Harrastamisen mallin tavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen mahdollistamalla lapsille ja nuorille maksuton ja mieluisa harrastus koulupäivän yhteyteen. Harrastamisen Suomen mallissa on korostettu oppilaiden mielipiteen kuulemisen merkitystä sekä roolia ja tämä opinnäytetyö pyrkii osaltaan tarkastelemaan, miten siinä on onnistuttu Kankarepuiston peruskoulussa.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu lapsikeskeisyydestä, kuulluksi tulemisesta ja osallisuudesta, joita on tuettu tutkimustiedolla. Opinnäytetyön aineisto kerättiin kyselylomakkeella syksyllä 2022. Alaikäisten oppilaiden huoltajien suostumuksen saaminen toi ennakoitua vähemmän myönteisiä vastauksia, mikä vaikutti merkittävästi aineiston kokoon. Kyselylomake koostui sekä strukturoidusta että avoimista kysymyksistä, joilla annettiin oppilaille tilaa omien mielipiteiden sanoittamiselle. Opinnäytetyön aineisto jäi toivottua pienemmäksi, jonka vuoksi vain avoimien kysymysten vastaukset analysoitiin. Analysointi tehtiin teemoittelemalla, jotta aineistosta saatiin esille keskeiset teemat.</p> <p>Oppilaiden vastauksista nousi esille heidän olevan tietämättömiä koulunsa osallistumisesta Harrastamisen Suomen malliin, saati heidän mahdollisuudestaan osallistua harrastustoiminnan suunnitteluun. Oppilaiden mukaan kaverit ja niiden saaminen auttoi heitä jatkamaan harrastuksensa parissa samoin kuin puhdas halu harrastaa. Syitä harrastamisen lopettamiselle olivat muun muassa yläkoulun aloitus, valmentajan vaihtuminen sekä kavereiden lopetus. Harrastaminen merkitsi oppilaille mielekästä vapaa-ajan viettoa, hyvää oloa, mahdollisuutta saada kavereita sekä fyysisiä muutoksia, kuten lihasten saamista.</p>	
Avainsanat	harrastustoiminta, lapsikeskeisyys, kuulluksi tuleminen, osallisuus

Author	Mia Ruoho
Title	The Finnish Model for Leisure Activities in Helsinki – Kankarepuisto Lower Secondary School Students' Experiences of Participating in Leisure Activities Planning
Number of Pages	25 pages + 4 appendices
Date	31.10.2022
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Degree Programme in Social Services
Instructors	Miia Ojanen, Lecturer Seija Mäenpää, Lecturer
<p>This thesis examines what kind of experiences lower secondary school students have on possibilities of participating in the planning of leisure activities within the Finnish Model for Leisure Activities. The subject of examination is also the students' experiences of the factors that support or prevent them to continue with their hobby. This thesis was conducted consulting Kankarepuisto elementary comprehensive school and the Ministry of Education and Culture.</p> <p>During the piloting of the Finnish Model for Leisure Activities, the planning and implementation of free hobby activities began in Finnish comprehensive schools. The goal of the Finnish model is to increase well-being of children and young people by enabling free and meaningful activities in connection with the school day. The Finnish model emphasizes the importance of listening to students' opinions, and this thesis tries to examine how this had been realized in Kankarepuisto comprehensive school.</p> <p>The theoretical framework of the thesis is based on child-centeredness, being heard and participation, which are supported by research data. The material for the thesis was collected using a questionnaire in the fall of 2022. Obtaining the consent of the guardians of minor students brought fewer positive answers than expected, which significantly affected the size of the material collected. The questionnaire consisted of both structured and open questions, which gave the students room to express their own opinions. The material of the thesis was smaller than expected, which is why only the answers to the open questions were analyzed. The analysis was done by theming to highlight the key themes of the material.</p> <p>The students' answers revealed that they were unaware of their school's participation in the Finnish Model for Leisure Activities, let alone their possibility to participate in the planning of these activities. According to the students, friends and making friends helped them to continue with their hobby, as well as the pure desire to do it. Reasons for quitting a hobby were, among other things, starting lower secondary school, changing coaches, and friends quitting. For the students, having hobbies meant meaningful leisure time, feeling good, the opportunity to make friends and physical changes, such as gaining muscles.</p>	
Keywords	hobby activities, child-centeredness, being heard, participation

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Harrastamisen Suomen malli	3
3	Osallisuus kouluympäristössä	5
3.1	Nuoruuden äärellä	5
3.2	Lapsikeskeisyys vs. lapsilähtöisyys	6
3.3	Kuulluksi tuleminen	6
3.4	Osallisuus ja kouluun kiinnittyminen	7
4	Tutkimustehtävän toteutus	9
4.1	Tutkimustehtävän määrittely	9
4.2	Aineiston hankinta	10
4.3	Tutkimuksen eettisyys	11
4.4	Aineiston analyysi	13
5	Tulokset	13
5.1	Kavereiden ja muutosten merkitys	14
5.2	Tulosten hyödynnettävyys	14
6	Johtopäätökset	15
7	Pohdinta	17
	Lähteet	21

Liitteet

- Liite 1. Saatekirje ja suostumus opinnäytetyötutkimukseen osallistumiseen
- Liite 2. Tietosuojaseloste
- Liite 3. Oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet harrastustoiminnan suunnitteluun-
kyselylomake
- Liite 4. Ohjeet oppilaiden luokanvalvojille ja kouluvalmentajalle

1 Johdanto

Harrastamisella on tutkitusti monia myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten kehitykseen. Harrastus tukee lapsen itsetunnon sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehitystä tuoden vastapainoa koulunkäyntiin ja muihin velvoitteisiin (Larivaara 2022). Harrastamisella voi olla positiivisia vaikutuksia kaverisuhteiden luomiseen, niissä ilmenevien haasteiden määrään, viireys- ja aktiivisuustilaan, keskittymiskykyyn sekä käytösoireisiin (Tuuri & Vainikka 2019: 41–43). Harrastaminen tuo usein mukanaan myös onnistumisen kokemuksia. Kaverisuhteilla ja harrastusryhmän ilmapiirillä on iso vaikutus motivaatioon, harrastuskokemukseen, sekä kuinka vahvasti harrastukseen sitoudutaan. Kaverit ja hyvä joukkuehenki nousevat lasten ja nuorten vastauksissa tärkeimmiksi tekijöiksi harrastuksessa. (MLL 2021).

Harrastamisen lopettaminen on yläkouluvuosien aikana yleistä ja siihen vaikuttavat monet tekijät. Lopettamisen takana voi olla haasteen puute, mielenkiinnon menetys, vaikeus oppia uusia taitoja, kehittymisen pysähtyminen, liikuntavamma tai halu viettää enemmän aikaa kavereiden kanssa. Syyt lopettamisen takana voivat johtua useista eri fyysisistä, psyykkisistä tai sosiaalisista tekijöistä. Myös taloudellisella tilanteella on suuri vaikutus harrastusmahdollisuuksiin ja lopettamispäätöksiin. Rahanpuutteen vuoksi nuorista 35% on jättänyt harrastuksen kokonaan aloittamatta, ja 25% on päätenyt siitä syystä lopettamaan harrastuksensa. Harrastamattomuus tai sen lopettaminen vie nuorilta yhden luonnollisen väylän kavereiden tapaamiseen, joka voi johtaa yksinäisyyden kokemukseen. (Berg & Myllynen 2020: 61–62.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tulosten mukaan moni nuori liikkuu liian vähän ja liikunnan määrä on vähentynyt sitten vuoden 2015. Saman kyselyn mukaan kaikilla tarkastelun kohteina olleilla kouluasteilla tytöistä noin joka kolmannes ja pojista joka viides oli pyrkinyt rajaamaan netissä käyttämänsä aikaa siinä onnistumatta. Peruskouluikäisistä tytöistä kolmannes ja pojista neljännes koki, että heidän asuinalueellaan ei järjestetty kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa. (Kouluterveyskysely 2021.) Harrastamisen Suomen mallin mukaisella harrastustoiminnalla on ollut potentiaalinen mahdollisuus lisätä peruskouluikäisten liikuntamäärää, vähentää netissä vietettyä aikaa sekä tarjota mielekästä harrastustoimintaa omalla koululla. Tätä opinnäytetyötä varten kerättyistä oppilaiden antamista vastauksista saattaa nousta esille syitä harrastuksen lopettamisen takana. Niiden perusteella on myös mahdollista saada osviittaa Harrastamisen

Suomen mallin menestyksestä tarjota mielekkäitä harrastuksia Kankarepuiston peruskoululaisille. On hyvä huomioida, että mikä tahansa harrastaminen miten vain järjestetynä ei automaattisesti lisää nuorten hyvinvointia, tue osallisuutta tai ehkäise syrjäytymistä (Salasuo 2021: 9).

Työelämän yhteistyökumppaneina tässä opinnäytetyössä ovat Kankarepuiston peruskoulu sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ollut mukana myös muissa Harrastamisen Suomen mallia käsittelevissä opinnäytetöissä kyseen ollessa kyseisen ministeriön hankkeesta. Tässä opinnäytetyössä pääpaino on oppilaiden kokemusten selvittämisessä, mitä tulee heidän kuulemiseensa harrastustoiminnan suunnittelussa. Työssä myös selvitetään harrastamiseen osallistumisen esteitä ja mahdollistajia. Oppilaiden kokemusten selvittäminen harrastustoiminnan suunnitteluun osallistumisesta Harrastamisen Suomen mallin puitteissa sekä hankkeen harrastustoimintaan osallistumisen esteiden ja mahdollistajien selvittäminen ovat tämän opinnäytetyön tavoitteet. Osallistumisen esteiden ja mahdollistajien kuuleminen suoraan oppilaita voi nostaa esille ennen nimeämättömiä vaikuttavia tekijöitä, joita on mahdollista hyödyntää hankkeen parissa tulevaisuudessa. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu lapsikeskeisyydestä, kuulluksi tulemisesta, kouluun kiinnittymisestä sekä osallisuudesta.

Tämän opinnäytetyön aineisto on kerätty kyselylomakkeilla Kankarepuiston yläkoulun 7.–9.luokkalaisilta oppilailta, jotka ovat huoltajineen suostuneet osallistumaan tähän prosessiin. Kyselylomake sisältää sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä, joilla annetaan oppilaille tilaa omien mielipiteiden sanoittamiselle. Aineistomäärä jäi toivottua pienemmäksi, jonka vuoksi vain avoimien kysymysten vastaukset analysoidaan. Avoimien kysymysten analysointi tapahtuu teemoittelemalla.

Analysoinnin jälkeen esitellään aineistosta löytyneet tulokset, joita peilataan työn teoreettiseen viitekehykseen sekä Harrastamisen Suomen mallin tavoitteisiin soveltuvissa määrin. Lopuksi tuodaan esille prosessi, arvioidaan sen onnistumista sekä tarkastellaan kriittisesti tämän työn luotettavuutta. Pohdinnassa tuodaan esille tiedon hyödynnettävyys, mitä saatiin ja ei saatu selville, merkityksellisyys sekä kuinka sitä voi jatkossa jalostaa. Työssä on tuotu myös esille selkeitä kehittämissuhteita sekä mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia.

2 Harrastamisen Suomen malli

Suomessa käynnistettiin valtakunnallinen MUKAVA-hanke (muistuttaa kasvatusvastuusta kaikkia niitä tahoja, jotka osallistuvat kouluikäisten lasten opetus- ja kasvatustyöhön), joka koostui osaprojekteista, jotka kohdistuivat oppilaisiin, koulujen oppimisympäristöön sekä koulujen verkostoitumiseen lähiympäristön kanssa. Sitra kiinnostui osaprojektista, jossa harrastustoiminta sisällytettiin oppilaiden koulupäivään. Kyseinen osaprojekti tunnetaan nykyisin Eheytetty koulupäivä-hankkeena, jonka tavoitteena oli vähentää oppilaiden yksinoloa, tukea lasten hyviä vapaa-ajanviettotapoja, antaa lasten valita heille mieluisa harrastus sekä tukea heitä sosiaalisessa kehityksessä. Kouluohjaajat ja alueella toimivat yhteistyökumppanit vastasivat oppituntien ulkopuolisesta toiminnasta. Osallistuminen oli lapsille vapaaehtoista ja maksutonta. (Pulkkinen & Latvala 2022: 2–6). Eheytetty koulupäivä loi perustaa sitä seuranneille hankkeille, joilla pyrittiin tukemaan ja turvaamaan lasten kehitystä, hyvinvointia, tasa-arvoa sekä osallisuutta. Viimeisin niistä hankkeista on Harrastamisen Suomen malli.

Harrastamisen Suomen malli on opetus- ja kulttuuriministeriön hanke, jonka päätavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen mahdollistamalla jokaiselle lapselle ja nuorelle maksuton ja mielekäs harrastus koulupäivän yhteydessä. Harrastamisen Suomen mallissa on tarkoitus yhdistää lasten ja nuorten kuuleminen harrastustoiveissa, hyväksi havaittujen käytäntöjen ja toimintatapojen koordinoiminen sekä koulun ja harrastustoimien yhteistyö. (Opetus- ja kulttuuriministeriö.) Harrastamisen Suomen mallin keskeisiä periaatteita Helsingissä on muun muassa syrjäytymisen ehkäisy, eriarvoisuuden ja yksinolon vähentäminen, hyvinvoinnin lisääminen, kaverisuhteiden tukeminen sekä onnistumisen kokemukset (Helsingin kaupunki 2021).

Hankkeessa oli pilotointivaihe keväällä 2021, johon Helsingin Kankarepuiston peruskoulu osallistui. Kankarepuiston peruskoulun oppilaiden harrastustoiveita kyseltiin marraskuussa 2020 opinnäytetyötä tekevän opiskelijan ollessa siellä kouluvalmentajan harjoittelijana. Harrastustoiveita kysyttiin kiertämällä luokissa kysymässä oppilailta, mitä harrastuksia he toivovat koulussa järjestettäväksi. Vastaukset käytiin läpi pohtien, mikä on realistista toteuttaa sekä kuinka monesti samat toiveet nousivat vastauksissa esille. Oppilaiden toiveiden kysyminen sopii Harrastamisen Suomen mallin tavoitteisiin ja pyrkimykseen oppilaiden mielipiteen kuulemisesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön muodostama Harrastamisen Suomen mallin työryhmä kannattaa mallia, jossa Harrastamisen Suomen malli kirjataan nuorisolakiin lakisääteisenä. Kyseinen luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamiseksi oli keväällä 2022 lausuntokierroksella. (Cortés Téllez & Randell 2022). Harrastamisen Suomen mallin ollessa potentiaalinen osa tulevaa nuorisolakia, on yläkoulun oppilaiden kokemusten kuuleminen suunnitteluprosessissa mukanaolosta sekä osallistumisen esteistä ja mahdollistajista sitäkin kiinnostavampaa ja huomionarvoisempaa.

Opinnäytetyö tarkastelee Harrastamisen Suomen mallin onnistumista yksilötasolla tutkimalla yläkoulun oppilaita, jotta saadaan käypää tietoa heidän kokemuksistaan, mitä tulee heidän vaikuttamismahdollisuuksiinsa harrastustoiminnan suunnitteluun. Oppilaiden mielipiteen huomioonottaminen on nimetty osa hanketta. Yksilön näkökulmasta opinnäytetyöhön kuuluvan kyselylomakkeen voi myös katsoa olevan yläkoulun oppilaille yksi väylä saada äänensä ja kokemuksensa kuulluksi, keino tulla nähdyksi. Lisäksi opinnäytetyöhön osallistuminen voi olla keino vaikuttaa Kankarepuiston peruskoulun tapaan ja keinoihin kuulla oppilaiden toiveita harrastustoiminnasta ja sen suunnittelusta tulevaisuudessa.

Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991 § 12.)

Sama asia mainitaan myös perusopetuslaissa hieman eri sanoin, mutta saman merkityksen säilyen:

Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista.

Opetuksen järjestäjän tulee määräajoin selvittää oppilaiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä koulun ja opetuksen järjestäjän toiminnasta. (Perusopetuslaki 1998/628 § 47 a.)

Opinnäytetyö tukee opetuksen järjestäjää tekemällä näkyväksi, onko perusopetuslain listaamissa velvoitteissa suoriuduttu. Opinnäytetyö auttaa myös opetuksen järjestäjää selvittämään oppilaiden näkemyksiä koulun ja opetuksen järjestäjän toiminnasta, mitä tulee Harrastamisen Suomen malliin. Opinnäytetyö itsessään on jo keino tukea oppilaiden itseilmaisua, vaikuttamismahdollisuutta, osallisuutta sekä osallistumista.

3 Osallisuus kouluympäristössä

Opinnäytetyön aiheen ollessa yläkoulun oppilaiden kokemukset harrastustoiminnan suunnitteluun osallistumisen mahdollisuuksista heidän koulussaan, nousivat kuulluksi tuleminen ja osallisuus keskeisiksi käsitteiksi, joita on syytä avata. Opinnäytetyön kohdistuessa lapsiin, on lapsikeskeisyyttäkin avattu.

3.1 Nuoruuden äärellä

Nuoruus on monelle jännittävä ja monia muutoksia sisältävä elämänvaihe. Nuori kokee fyysisiä muutoksia samalla, kun oma mieli ja arvot muuttuvat. Nuoren kaverisuhteet voivat myös muuttua minuutta määrittäviksi tekijöiksi. Nuoruusikään kuuluvat ikävuodet 11–22; varhaisnuoruus 11–14 v., keskinuoruus 15–17 v. ja jälkinuoruus 18–22 v. (Tikkanen 2012: 17). Jokainen nuori kehittyy omassa tahdissaan kehityksen kulkien kuitenkin samankaltaista polkua. Tässä opinnäytetyössä mukana olevat yläkoulun oppilaat ovat 12–15-vuotiaita riippuen heidän syntymäkuukaudestaan. He elävät Tikkasen esittämän ikäkausien määrittelyn mukaan varhaisnuoruuttaan tai ovat juuri keskinuoruuden kynnyksellä.

Nuoruuteen kuuluu kehitystehtäviä, jotka jokainen nuori kohtaa. Perinteisesti keskeisinä kehitystehtävinä nähdään vanhemmista irtautuminen, lisääntyvä ikätovereihin turvautuminen, murrosiän fyysisiin muutoksiin sopeutuminen sekä oman seksuaali-identiteetin muodostaminen (Nuortenmielenterveystalo.fi). Eriksonin psykososiaalisen kriisien teorian mukaan 12–18-vuotiaat elävät identiteetin vs. roolien hajaannuksen vaihetta, jonka aikana nuori pyrkii löytämään oman identiteettinsä eri roolien seasta niitä kokeilemalla. Nuoren etsiessä identiteettiään, saattaa hän kokeilla roolien lisäksi eri käyttäytymismalleja ja harrastuksia. Kokeilu on oleellista, jotta nuori voi muodostaa vahvan identiteetin löytäen samalla suunnan elämälleen. (Cherry 2015.) Harrastaminen tarjoaa nuorille otollisen väylän solmia kaverisuhteita, joihin turvautua hänen irtautuessaan vanhemmistaan. Eriksonin psykososiaalisen kriisien teorian puitteissa harrastaminen näyttäytyy oleellisena kokeilun väylänä nuoren etsiessään identiteettiään. Harrastaminen nuoruuden aikana näyttäytyy merkityksellisenä.

3.2 Lapsikeskeisyys vs. lapsilähtöisyys

Opinnäytetyö on vahvasti lapsikeskeinen, jolla viitataan tässä työssä alaikäisiin yläkouluun oppilaisiin. Lapsikeskeisyys periaatteena tarkoittaa lasten omien kokemusten kuulemisen näkemistä tärkeänä ja arvokkaana. Lapset tulee nähdä omien kokemustensa asiantuntijoina, ja heidän kokemustietoaan pidetään aitona ja merkityksellisenä. Kohtaamisen tasolla lapsikeskeisyys ilmenee ymmärrettävänä, suorana kielenkäyttönä. Puhumiselle annetaan mahdollisuus, mutta siihen ei pakoteta. Tärkeintä on luoda lapselle kokemus siitä, että häntä halutaan kuulla. (Muukkonen & Tulensalo 2004: 68–70.) Oppilaat ovat omien kokemustensa asiantuntijoita, ja heidän kokemuksensa ovat tämän opinnäytetyön perusta. Opinnäytetyön kyselylomakkeen täytöstä on pyritty luoman saliliva ja turvallinen tilanne, jossa oppilaat voivat osallistua halutessaan.

Pulkkisen (2018) mukaan lapsikeskeisyydessä lapsi hyväksytään ja nähdään aktiivisena toimijana, jonka yksilöllisyyttä kunnioitetaan. Käsitteen kritiikiksi on esitetty ymmärrystä, että se kaventaa aikuisten positiivista auktoriteettia vähentäen vanhemman vastuuta ja johtaen passiivisuuteen. Lapsilähtöisyyteen taas kytkeytyy usko lapsen kykyihin ja potentiaaliin, lahjakkuuden monipuolisuuden ymmärtämiseen sekä kasvun näkeminen prosessina, jossa aikuinen tukee lasta. Lapsi on tässä prosessissa aktiivinen toimija, jonka mielenkiinnonkohteet ohjaavat toimintaa. (Pulkkinen 2018: 21). Lähteistä riippuen sekä lapsikeskeisyydessä että lapsilähtöisyydessä mainitaan lapsen näkeminen aktiivisena toimijana, kasvun prosessinomaisuus sekä lapsen potentiaalinen ja kiinnostuksenkohteiden merkityksellisyys. Opinnäytetyössä päädyttiin lapsikeskeisyyteen valittujen lähteiden vuoksi, sillä ne avaavat käsitettä tätä työtä hyödyntäen.

3.3 Kuulluksi tuleminen

Lapsen kuulemisen toteutuminen sisältää kaksi tasoa; työntekijän lasta kuulevan lapsikäsityksen sekä työntekijän kyvyn kuulla lasta asetettujen tavoitteiden puitteissa työssä käytettyjen työmenetelmien avulla, jotta päämäärä toteutuu lapsen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla (Hotari 2007: 5–6). Tutkimusaihe jo itsessään vaatii lasta kuulevaa lapsikäsitystä. Opinnäytetyön työmenetelmät on valittu oppilaiden kuulluksi tulemistä tukien. Kuulluksi tuleminen edellyttää tilan antamista oppilaiden kokemuksille ja näkemyksille.

Lasten mielipiteen kuunteleminen ja huomioon ottaminen tukevat osallisuutta olemalla sitä lisääviä tekijöitä. Lapsen jokaista toivetta ei ole tarkoituksenmukaista toteuttaa, vaan kasvattaa lapsia toimimaan demokraattisten toimintaperiaatteiden mukaisesti. Näin ollen osallisuuteen liittyy myös mielipiteenilmaisun lisäksi toisten kuunteleminen, neuvottelu sekä kompromissien tekeminen. Kun lapsi perustelee mielipiteensä ja kuullessa muiden toimivan samoin, lapsi kokee olevansa osallinen päätöksenteossa. (Turja 2007: 170–171.)

Lasten oikeus osallistua ei toteudu ainoastaan lasten mielipiteet selvittämällä. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tulla kuulluiksi arjessaan, ja heillä tulee olla kokemus itsestään tärkeinä ja hyväksytyinä. (Lapsiasiavaltuutettu 2009.) Oppilaiden äänen tekeminen osaksi koulukulttuuria tuo heidät mukaan aitoon vuorovaikutukseen. Luomalla oppilaille mahdollisuuden aitoon vuorovaikutukseen, jossa he voivat ilmaista omia näkökulmiaan voidaan tarjota välineitä oppilaiden kognitiiviselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Lisäksi aito vuorovaikutus auttaa tunnistamaan, mitä asioita oppilaat arvostavat, mikä heitä kiinnostaa ja auttaa tunnistamaan heidän vahvuuksiaan. (Jackson 2011: 99–100.) Jacksonin esiin nostamat tekijät auttavat luomaan oppilaita kuulevaa koulukulttuuria ja tekee selväksi oppilaiden aidon kuulemisen tärkeyden.

Käytännössä oppilaiden kuulluksi tulemista voi tukea olemalla läsnä ja viestimällä elein ja katseella kuuntelevansa ja keskittyvänsä. Avoimilla kysymyksillä annetaan tilaa oppilaiden kokemuksille ja he saavat sanoittaa mielipiteensä omin sanoin. Haastattelutilanteessa on syytä antaa tilaa myös puheen tauoille, jonka aikana haastattelijan on suotavaa maltaa olla hiljaa. Yhteisen ymmärryksen varmistaminen tukee myös oppilaiden kuulluksi tulemista. Myös oman puheen harkinta ja ajatusten sanoittaminen on syytä huomioida kuulluksi tulemisen tukemisessa, sillä sanoin on mahdollista sekä tukea toisia kuin sulkea heidät keskustelusta.

3.4 Osallisuus ja kouluun kiinnittyminen

Edellä kuvattujen perustelujen kautta osallisuus nousee selvästi esille sekä Helsingin kaupungin, kansainvälisten sopimusten kuin käytännönkin kautta. Osallisuuden tullessa mainituksi monen eri lähteen kautta, on syytä selvittää, mitä osallisuudella tarkoitetaan.

Osallisuuden kehittymisen kannalta on oleellista, että yksilöllä on mahdollisuuksia vaikuttaa ja tulla kuulluksi päätettäessä yhteisistä asioista, ja ottaa osaa yhteisöä kehittävään toimintaan. Yhteisössä tulee jakaa valtaa, jotta kaikilla on todellinen mahdollisuus vaikuttaa. Tämä voi johtaa vaikuttavaan osallistumiseen, joka on yksilölle mieluista ja tuottaa osallisuutta. Osallisuus edellyttää yksilön ja yhteisön tasapainoista suhdetta, jossa yksilöt saavat osallistua mieluisilla tavoilla ja tulla nähdyiksi ja kuulluiksi. Osallistumiseen ja kuulluksi tulemiseen tulee kiinnittää huomiota osallisuutta edistävässä kasvatustoiminnassa. (Nivala & Ryyänen 2019a.) Tässä kontekstissa osallisuus on mahdollisuutta vaikuttaa, osallistua sekä tulla kuulluksi päätöksenteossa, eli harrastustoiminnan suunnittelussa. Tämä edellyttää vallan jakamista oppilaille. Kankarepuistossa tähän on jo edetty, ja nyt selviää, onko siinä onnistuttu. Opinnäytetyössä oppilaille annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa. Vaikuttaminen edellyttää opinnäytetyön tulosten hyödyntämistä. Mikäli osallisuus ymmärretään sosiaalipedagogisesti eli siten, että se rakentuu yksilön ja yhteisön välisessä suhteessa, tarjoaa tämä perustan kehittää kaikkien oppilaiden ja koulun henkilökunnan osallisuutta koulussa. Osallisuus toteutuu koulu yhteisön kaikkien jäsenten vuorovaikutuksessa, jos se saa aikaan kuulumisen tunnetta ja jos monenlaisella osallistumisella on mahdollista vaikuttaa koulun arjessa. (Nivala & Ryyänen 2019b.)

Thornberg ja Elvstrand (2012) tutkivat lasten näkemyksiä ja kokemuksia demokratiasta ja oppilaiden osallistumisesta koulun jokapäiväiseen elämään tuoden heidän äänensä kuuluviin. Tutkimustulokset on saatu kahdesta etnografisesta tutkimushankkeesta, jotka on toteutettu kolmessa ruotsalaisessa peruskoulussa. Kahdessa tutkimukseen osallistuvassa luokassa aikuiset päättivät säännöistä. Kolmannessa koulussa lasten vaikutustavalta ja mahdollisuus sanoa mielipiteensä oli opettajien tavoite. Tästä tavoitteesta huolimatta kaikista kolmesta koulusta löydettiin esteitä ja rajoitteita, jotka estivät kouludemokratiaa toteutumasta. Tehtyjen havaintojen mukaan lasten ääni on koulussa usein tukahdutettu ja sen arvoa minimoitu. (Thornberg & Elvstrand 2012.)

Opettajat ja oppilaat luovat yhdessä koulukulttuuria, jonka vuoksi kaikkien näkemysten kuuleminen on perusteltua. Opettajilla on merkityksellinen rooli oppilaiden kuulemisessa. Opettajilta edellytetään sensitiivisiä vuorovaikutustaitoja sekä osallisuutta vahvistavaa toimintakulttuuria, jotta kiinnittyminen oppimisyhteisöön tapahtuu (Lerikkanen 2014: 370). Oppilaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet auttavat kiinnittämään oppilaita koulu elämään, tukevat heidän tasa-arvoaan ja ennaltaehkäisevät syrjäytymistä.

Ficher ja Theis (2014) tutkivat, kuinka koulussa tapahtuva oppituntien ulkopuolinen toiminta vaikuttaa oppilaiden motivaation ja kuinka se edistää menestymistä tarjoamalla kehityksen kannalta soveltuvia oppimiskonteksteja. Oppituntien ulkopuolisen harrastamisen todettiin edesauttavan kouluun kiinnittymisessä, varsinkin, jos toimintaan sisältyy laadukkaan toiminnan elementtejä, kuten rakentavat vuorovaikutussuhteet, sopivat haasteet, kokemus pätevydestä, yhteenkuulumisesta sekä autonomiasta. (Ficher & Theis 2014, 51–74). Oppiaineiden ulkopuolinen toiminta, jota Suomen Harrastamisen malli edustaa, voi tukea oppilaan kouluun kiinnittymistä, jos oppilas on saanut onnistumiskokemuksia hänelle mieluisissa asioissa ja hänelle on annettu tunnustusta. Myös sosiaalinen ulottuvuus ja ystävien kanssa toimiminen voivat edesauttaa koulu yhteisöön kiinnittymisessä. Sosiaalisten suhteiden sekä tunneperäisten kokemusten merkitys oppilaan toimintaan suuntautumisen taustalla on oleellista. (Pulkkinen 2015).

4 Tutkimustehtävän toteutus

4.1 Tutkimustehtävän määrittely

Opinnäytetyö käsittelee Kankarepuiston peruskoulun 7.–9.lk oppilaiden kokemuksia harrastustoiminnan suunnitteluun osallistumisen mahdollisuuksista. Siinä selvitetään, millaisia mahdollisuuksia oppilailla oli osallistua harrastustoiminnan suunnitteluun heidän kokemuksensa mukaan sekä mitkä tekijät tukevat tai estävät heitä osallistumasta Suomen mallin harrastustoimintaan. Opinnäytetyö on rajattu koskemaan yläkoulun oppilaita. Tarkoitus on tehdä näkyväksi oppilaiden kokemus suunnitteluun osallistumisen mahdollisuuksista, sillä koulun henkilökunnan näkemys voi olla tästä hyvinkin poikkeava. Kyselyn avulla selvitetään oppilaiden kokemuksia osallistumisen mahdollisuuksista ja esteistä harrastustoiminnan suunnittelussa.

Tutkimuskysymykset, joihin tämä opinnäytetyö vastaa, ovat:

- 1) Miten yläkoulun oppilaiden osallistuminen harrastustoiminnan suunnitteluun toteutui Harrastamisen Suomen mallin puitteissa?
- 2) Mitkä tekijät tukevat tai estävät yläkoulun oppilaiden osallistumista Harrastamisen Suomen mallin harrastustoimintaan?

4.2 Aineiston hankinta

Opinnäytetyön aineisto on hankittu kyselylomakkeella, jonka halukkaat ja huoltajiltaan luvan saaneet yläkoulun oppilaat täyttivät. Kankarepuiston kouluvalmentaja lähetti koulun käyttämän Wilma-järjestelmän kautta viestiä yläkoulun oppilaiden huoltajille, joilta pyydettiin lupaa heidän lapselleen osallistua opinnäytetyöhön. Huoltaja antoi suostumuksensa vastaamalla heille lähetettyyn viestiin, jossa kuvattiin opinnäytetyön tarkoitus, menetelmät, tietosuojaseloste sekä muut oleelliset seikat, joiden avulla vanhemman suostumus oli tietoon perustuva. Jokaisella oppilaalla oli huoltajan suostumuksesta huolimatta oikeus olla osallistumatta opinnäytetyöhön.

Opinnäytetyön aineisto anonymisoitiin, vaikka tutkimusaihe ei ole yksityisyyden piiriin menevä tai sensitiivinen. Kyse on kuitenkin alaikäisiin kohdistuvasta opinnäytetyöstä, jonka vuoksi noudatettiin erityistä varovaisuutta kaikissa tutkimusvalinnoissa. Valintojen perustelu nousee suuremmin tarkastelunalaiseksi huomioitaessa alaikäisten osallisuus. Luokanvalvoja keräsi käytetyt paperiset kyselylomakkeet, ja toimitti ne koulusihteerille, jolta opinnäytetyötä tekevä opiskelija kävi ne noutamassa.

Aineistonkeruumenetelmä on muodoltaan kyselytutkimus, jossa oppilaat vastaavat jo valmiiksi muotoiltujen kysymysten mukaan. Lomake sisältää avoimia ja strukturoituja kysymyksiä. Avoimien kysymysten kautta pyritään käsittelemään jo ennalta pohdittuja teemoja. Käsiteltäviä teemoja ovat osallistuminen, kuulluksi tuleminen ja vaikutusmahdollisuus oppilaiden kokemusten kautta. Vastaukset voivat nostaa esille monia muitakin merkityksellisiä teemoja, jonka vuoksi niiden käsittelemiselle annettiin tilaa. Kysymysten muodostamisessa tuli kuitenkin olla huolellinen niiden luodessa perustan onnistuneelle opinnäytetyölle. Kyselylomakkeen ensimmäinen versio lähetettiin Kankarepuiston kouluvalmentajalle kommentoitavaksi. Muutosten jälkeinen versio kävi vielä yhden palautekierroksen opinnäytetyöseminaarissa, jonka pohjalta tehtiin lisämuutoksia, kunnes kyselylomake sai lopullisen muotonsa.

Lomakekysely valittiin aineistonkeruumenetelmäksi, koska sillä on mahdollista saada laajempi tutkimusaineisto kuin esimerkiksi haastattelemalla. Kyselylomakkeella on mahdollista hankkia laajasti tietoa pienellä vaivalla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010: 195). Lisäksi se on tehokas ja huolellisten kysymysten vastaukset on helppo analysoida. Kyselyiden vastausaktiivisuus on vuosia ollut laskussa ja suurimmat muutokset kyselytutkimusten toteuttamisessa ovat johtuneet teknologisesta kehityksestä

sekä netin mukana tuomista lisämahdollisuuksista mitä tulee tiedonkeruuseen (Tourangeau 2004: 776–799). Tässä työssä vastausaktiivisuus jäi matalaksi.

Ohjattu vastaamistilanne toteutettiin Kankarepuiston yläkoululaisten ollessa luokanvalvojansa kanssa, jolloin kyselylomakkeet oli helppo jakaa suostumuksen huoltajilta saaneille oppilaille ja luokanvalvoja keräsi täytetyt kyselylomakkeet saman tien talteen, kunnes ne haettiin. Luokanvalvoja luki oppilaille tiivistetyn version opinnäytetyön tarkoituksesta sekä muistutuksen vastaamisen vapaaehtoisuudesta. Oppilas antoi suostumuksensa osallistua opinnäytetyöhön vastaamalla kyselylomakkeeseen.

Kaikki materiaali on laadittu helppolukuiseksi ja ymmärrettäväksi, jotta oppilailla ei olisi epäselvyyksiä kyselylomaketta täyttäessä. Kyselytutkimus päädyttiin toteuttamaan paperisena Kankarepuiston peruskoulun kouluvalmentajan konsultoinnin jälkeen. Sähköisenä toteutettu kysely olisi mahdollistanut oppilaiden tehdä muita asioita kyselyyn osallistumisen sijaan eikä kaikilla välttämättä olisi teknistä osaamista vastata sähköiseen kyselyyn. Edellä kuvattujen riskien vuoksi päädyttiin paperisiin kyselylomakkeisiin, jolloin häiriötekijöitä oli vähemmän eikä teknisiä taitoja vaadittu.

Opinnäytetyössä on vahva kokemusnäkökulma. Kokemusnäkökulma tutkimuksessa ei pyri tuottamaan objektiivista tietoa, vaan ymmärtämään tutkittavien kokemuksia. Kokemusnäkökulmaan liittyy myös äänen antaminen sellaisille, joiden ääni ei yhteiskunnassamme usein kuulu. Kokemusnäkökulmassa tulisi lähteä liikkeelle aineistolähtöisesti (Jokinen). Tämän vuoksi tutkimussuunnitelmassa tulisi olla liikkumisvaraa, mitä tulee teemoihin, joita kyselylomakkeella voi käydä läpi ja tässä opinnäytetyössä sen mahdollistavat avoimet kysymykset. Kyselylomake tukee oppilaiden toimijuutta ja kuulemista antaessa heille tilaisuuden vapaalle mielipiteenilmaukselle, käsitellen samalla ennalta pohdittuja teemoja.

4.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimukseen osallistuvat oppilaat ovat 12–15-vuotiaita, joten heidän kohdallaan tulee huomioida heidän alaikäisyytensä. Alaikäisten tutkimisen aikana on huomioitava tiedon antaminen tutkimuksesta heille ymmärrettävällä tavalla sekä alle 15-vuotiaiden osallisuuden edellyttävän huoltajien suostumusta lapsen oman suostumuksen lisäksi (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: 9–10). Tämä opinnäytetyö on suunnitteluvaiheesta alkaen toteutettu tutkittavien kannalta eettisesti hyvää harkintaa harjoittaen, jonka vuoksi

esimerkiksi kohderyhmän vastausten anonymisointi sekä huoltajien ja kohderyhmän suostumus ovat korostetussa asemassa. Osallisuuden tulee olla vapaaehtoista, ja sen tärkeys korostuu, jos tutkittavalla on tutkivaan tahoon asiakas-, työ-, palvelu- tai opiskelusuhte tai jokin muu riippuvuussuhde sekä silloin, kun osallistumisesta päättää joku toinen henkilö tutkittavan puolesta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: 7–8). Oppilaiden lupaa osallistua opinnäytetyöhön on kysytty heidän huoltajiltaan, joten osa päätösvallasta osallistua on muilla kuin oppilailla itsellään. Tästä syystä osallisuuden vapaaehtoisuus ja oikeus kieltäytyä opinnäytetyöhön osallistumisesta missä tahansa vaiheessa näyttäytyy erityisen tärkeänä.

Oppilaille ja heidän huoltajilleen on laadittu saatekirje, jossa listataan opinnäytetyön tavoite, menetelmät, heidän oikeutensa, opinnäytetyötä tekevän opiskelijan vastuu sekä kyselylomakkeiden ja osallisuussuostumusten käsittely keräämisestä käsittelyyn ja lopulta hävittämiseen. Tällä tavoin opinnäytetyöhön osallistuvia oppilaita ja heidän huoltajiaan on informoitu, jotta heidän suostumuksensa osallistua opinnäytetyöhön on tietoon perustuva.

Lapsitutkimuksen käyttämissä nykyisissä tutkimuseettisissä ohjeissa viitataan lasten oikeuksiin, kuten heidän oikeuteensa osallistua ja saada suojelua, mutta käsitteitä ei aina ole määritelty. Bell esittelee Hillin tarjoaman käytännöllisen ratkaisun, jonka mukaan lapsiin liittyvän tutkimuksen eettiset ohjeet voidaan jakaa neljään oikeustyyppiin; hyvinvointi, suojelu, huolenpito sekä valinnanvapaus ja osallisuus. (Bell 2008.) Bellin mainitsemat lasten oikeudet lasten suojelusta ja hyvinvoinnista on syytä huomioida, vaikka opinnäytetyö ei käsittele sensitiivisiä teemoja tai aiheita. Suojelu ja huolenpito on huomioitu aineiston anonyyminä pitämisessä. Valinnanvapaus ja osallisuus on huomioitu oppilaiden mahdollisuudessa keskeyttää osallistumisensa, sen vapaaehtoisuudella sekä kyselylomakkeen avoimilla kysymyksillä, joissa on annettu tilaa oppilaiden mielipiteen ilmaukselle ja kuulluksi tulemiselle. Oikeuksien määrittelemättömyys on korjattu tutkimussuunnitelmassa ja tutkimuslupahakemuksessa antamalla niille selkeät ja tarkat määrittelyt. Opinnäytetyö on toteutettu kunnioittaen oppilaiden oikeutta osallistua tai olla osallistumatta. Hillin mainitsemat oikeudet on huomioitu tutkimussuunnitelmassa.

4.4 Aineiston analyysi

Aineisto on analysoitu laadullisen tutkimuksen menetelmin, koska pyrkimyksenä on tarkastella aihetta oppilaiden mielipiteen kuulemisen kautta, ja ymmärtää sitä yksilön näkökulmasta. Kyselytutkimus, joka on toteutettu strukturoitujen ja avointen kysymysten kautta antaa tähän paremman mahdollisuuden kuin kyselylomake ilman oppilaan mahdollisuutta käsitellä omaa kokemustaan ja mielipidettään vapaammin.

Kyselylomakkeen kysymykset on muodostettu ennalta pohdittujen teemojen kautta avointen kysymysten tarjotessa enemmän tilaa oppilaiden äänelle ja kokemuksille. Kyselylomakkeiden avointen kysymysten vastaukset on aluksi kirjoitettu puhtaaksi, jonka jälkeen aineisto on koodattu. Koodauksella on pyritty selkeyttämään aineiston sisältöä ja saamaan monipuolinen käsitys aineistosta, jota voidaan sitten analysoida, tiivistää ja tulkita (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a). Kyselylomakkeilla saatu aineisto avoimista kysymyksistä on tämän jälkeen analysoitu teemoittelemalla. Teemoittelemalla aineistosta on löydetty tutkimustehtävän kannalta oleelliset teemat. Teemoiteltu aineisto on analysoitu ja tulkittu. Tuloksin avulla aineistosta on tehty johtopäätöksiä, jotka ovat selkeyttäneet aineistoa ja antaneet tuloksia. Tulokset ovat antaneet vastaukset tutkimuskysymyksiin, joihin tutkimussuunnitelmalla on vastattu. Tulokset on raportoitu asianmukaisesti, läpinäkyvästi ja tarkastelua kestävästi. Aineiston käsittelyssä on huomioitu oppilaiden anonymiteetti, oikeudet sekä tietoturva.

Teemojen käsittelyn yhteydessä aineistosta on esitetty sitaatteja, minkä avulla teemoittelua havainnollistetaan. Teemat syntyvät analyysin tuloksena eivätkä teemat voi olla tutkijan ennalta määräämät, joihin tutkimusaineisto laitetaan sopimaan. (Juhila.) Opin näytetyö ja raportti sisältävät sitaatteja, jotta oppilaiden ääni on päässyt kuuluviin. Sitaatteja voidaan muuttaa vähemmän puhekielisiksi ja tarpeettomia osia voidaan poistaa, kunhan lainauksen merkitys ei muutu (Hirsjärvi & Hurme 2015: 194). Kaikki sitaatit eivät päätyneet tähän työhön sanantarkasti, mikäli ne ovat sisältäneet vahvaa puhekieltä, turhia täytesanoja tai osia.

5 Tulokset

Aineiston perusteella valtaosa vastanneista yläkoululaisista ei tiennyt heidän koulunsa olevan mukana Harrastamisen Suomen mallissa. Suurimmaksi esteeksi harrastustoiminnan suunnitteluun osallistumiselle nousi tietämättömyys Harrastamisen Suomen

mallissa mukana olemisesta sekä milloin toiminnan suunnitteluun voi osallistua. Vastauksissa oli myös paljon epävarmoja vastauksia liittyen kysymykseen oppilaiden osallistumisesta harrastustoiminnan suunnitteluun. Tietämättömyys ja epävarmuus nousivat esille jossain kohdissa jokaisessa palautetussa kyselylomakkeessa.

5.1 Kavereiden ja muutosten merkitys

Yläkoululaisten vastauksissa kavereiden vaikutus nousi esille monissa kysymyksissä. Oppilaat kokivat kaverit merkittäväksi, mitä tulee harrastuksen jatkamista tukeviin tekijöihin. Kaverit ja uusien kaverisuhteiden luomisen mahdollisuus myös autoivat oppilaita jatkamaan harrastuksensa parissa.

”Harrastaminen on hyvä keino saada uusia kavereita.”

”Tällä hetkellä minulla ei ole harrastuksia, mutta kun minulla oli uintitreenit, tapasin uusia tyyppisiä.”

Kavereiden merkitys nousi esille myös kysyttäessä harrastamisen merkityksestä oppilaille. Kavereiden saamisen lisäksi harrastaminen merkitsi oppilaille mielekästä vapaaajan viettoa, hyvää oloa sekä fyysisiä muutoksia, kuten lihasten saamista.

Erilaiset muutokset yläkoululaisten elämässä ja harrastuksen parissa vaikuttivat suuresti päätöksiin lopettaa harrastaminen. Useimmat lopettamiseen vaikuttaneet tekijät olivat kavereiden lopettaminen sekä valmentajan vaihtuminen. Muista poikkeavana syynä lopettamiselle mainittiin myös yläkoulun alkaminen ja koulutyön lisääntyminen.

5.2 Tulosten hyödynnettävyys

Opinnäytetyön tuloksia on mahdollista hyödyntää koulukulttuurin tarkastelussa ja kehittämisessä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia tutkimalla Kankarepuiston peruskoulu ja opetus- ja kulttuuriministeriö saavat kohderyhmältä tietoa, jonka perusteella he voivat tarkastella omaa toimintaansa ja parhaimmillaan löytää kehittämiskohteita jatkoa ajatellen. Tässä tapauksessa on hyvä pohtia, miksi ja miten niin moni oppilas vastasi olevansa tietämätön koulun osallistumisesta Harrastamisen Suomen malliin tai mahdollisuudesta esittää harrastustoiveita.

Opinnäytetyö antaa myös koululle tietoa mahdollisista onnistumisista ja epäonnistumisista oppilaiden kuulemisessa Harrastamisen Suomen malliin liittyen. Lisäksi opinnäytetyö antaa tapauskohtaista osviittaa Harrastamisen Suomen mallin onnistumisesta sekä Kankarepuiston peruskoululle että opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Lisäksi tuloksia on mahdollista hyödyntää Harrastamisen Suomen mallin käytäntöjä hiottaessa sen tuodessa esille toimivia ja kehitettäviä näkökulmia oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksista sekä osallisuuden esteistä. Hyvin hiottu Suomen Harrastamisen malli mahdollistaa ja helpottaa sen käyttöönottoa peruskouluissa läpi Suomen.

6 Johtopäätökset

Vain harvat huoltajat vastasivat heille Wilman kautta lähetettyyn saatekirjeeseen ja suositumuspyyntöön, eli vain harva antoi lapsilleen luvan osallistua opinnäytetyöhön. Wilman on tarkoitus auttaa koulua ja kotia viestinnässä tuoden tiedotteet ja ajankohtaiset asiat huoltajien tietoon. Wilmaa hyödyntää 2 miljoonaa käyttäjää ja viikossa lähetetään 300 000 + viestiä. (Wilma.) Wilman suuren käyttäjämäärän huomioidessa tuli vastausten määrä yllätyksenä. Toisaalta viestimäärän ollessa satoja tuhansia viikossa on ymmärrettävää, että huoltajat eivät reagoi kaikkiin viesteihin tai tiedotteisiin. Viestien suuri määrä voi herättää vanhemmissa kyllästymistä ja turhautumista, joka vaikuttaa negatiivisesti aktiivisuuteen seurata Wilmaa (Mikkola 2020: 32).

Oppilaiden kuuleminen oli tämän työn yksi keskeisistä avatuista käsitteistä sekä Harrastamisen Suomen mallin tavoitteista. Tämä työ saavutti viidenneksen toivotusta oppilaiden määrästä, jonka vuoksi opinnäytetyön ei voi katsoa onnistuneen oppilaiden kuulemisessa toivotulla tavalla. Opinnäytetyön aineiston perusteella on mahdoton sanoa oppilaiden kuulemisen harrastustoiminnan suunnittelussa onnistuneen Harrastamisen Suomen mallin puitteissa, jos kaikissa saaduissa vastauksissa oppilaat eivät joko tienneet koulunsa olevan mukana hankkeessa tai milloin ja miten toiminnan suunnitteluun oli mahdollista osallistua. Onneksi opetus- ja kulttuuriministeriön koululaiskysely on yksi väylä kuulla oppilaiden harrastustoiveja koulupäivän yhteyteen. Koululaiskysely lähetetään kaikkien ala- ja yläkoulujen rehtoreille, jotka yhdessä opettajien kanssa välittävät sen oppilaille. Kyselyn voi täyttää mobiililaitteella koulupäivän lomassa tai vapaa-aikana. Vanhemmat ja opettajat auttavat oppilaita, jos kysely on heille liian vaativa täyttää. (OKM.) Toivottavasti koululaiskysely on toimiva keino kuulla oppilaita harrastustoiminnan toteuttamiseksi, sillä harrastamisen merkitys nuorille korostuu pandemia-aikana sen

tarjoten tukea mielenterveyden ylläpitoon sekä tuottaen hyvinvointia (Arhinmäki & Korsberg 2022).

Opinnäytetyössä on kuulemisen lisäksi avattu lapsikeskeisyyttä, kouluun kiinnittymistä sekä yleisemmin osallisuutta. Aineiston perusteella on mahdoton väittää Harrastamisen Suomen mallin lisänneen vastanneiden oppilaiden mahdollisuutta osallistua, kokea osallisuutta tai tukea heitä kouluun kiinnittymisessä. Tämän työn toteuttaminen ei myöskään onnistunut merkittävästi lisäämään oppilaiden mahdollisuutta osallistua, saati vaikuttamaan koulukulttuuriin, jos tiedottamisen haasteisiin ei paneuduta. Oppilaiden antamien vastausten sekä vastaajamäärän perusteella tiedottamiseen liittyy haasteita. Näihin olisi mahdollista paneutua joko Kankarepuiston peruskoulun ja Harrastamisen Suomen mallin työntekijöiden tapaamisella ja yhteistyöllä tai tarjoten aihetta toisille opinnäytetyötään tekeville opiskelijoille.

Aineistosta nousi esille kavereiden merkitys oppilaille mitä tulee harrastuksen jatkamiseen. Kavereilla on suuri merkitys ohjatun harrastuksen aloittamiseen, siinä viihtymiseen sekä lopettamiseen (MLL 2018). Harrastamisen konseptissa kaverit tarjoavat nuorille vertaistukea, kannustusta sekä auttavat kiinnittymään harrastustoimintaan. Kaverit ja sosiaaliset suhteet ovat nuorelle usein positiivinen voimavara, jonka kautta nuori peilaa itseään (MLL 2017). Kavereiden merkitys ja myönteinen vaikutus on huomattavissa oppilaiden antamissa vastauksissa.

Vastauksena asetettuihin tutkimuskysymyksiin voidaan aineiston perusteella todeta oppilaiden osallistumisen harrastustoiminnan suunnitteluun Harrastamisen Suomen mallin puitteissa epäonnistuneen vastanneiden oppilaiden kohdalla. Suuri valtaosa vastanneista oppilaista eivät joko tienneet koulunsa olevan hankkeessa mukana tai miten ja milloin harrastustoiveita oli mahdollista esittää. Vain yksi vastannut oppilas tiesi koulunsa olevan mukana hankkeessa ja muisti esittäneensä oman toiveensa, joka ei lopulta toteutunut yläkoululaisille. Aineistosta voi vetää johtopäätöksen, jonka mukaan tiedottamisen haasteet, tietämättömyys hankkeessa mukana olosta sekä harrastustoiveen toteutumatta jääminen olivat esteinä kyselyyn vastanneiden oppilaiden osallistumiselle Harrastamisen Suomen mallin harrastustoimintaan.

Esitetystä kritiikistä ja aineistosta nostetuista huomioista huolimatta on syytä muistaa aineiston olevan pieni, eikä sen yleistettävyyks ole välttämättä kannattavaa. Aineistosta

saadut tulokset ja niiden pohjalta tehdyt johtopäätökset on syytä nähdä tapauskohtaisina. Aineiston ollessa pieni, on mahdotonta vetää johtopäätöksiä hankkeen onnistumisesta koko koulua ajatellen. Tämä opinnäytetyö on vain pieni katsaus.

7 Pohdinta

Opinnäyteprosessin alusta asti oli selvää opinnäytetyön tulevan käsittelemään peruskouluikäisten harrastamista. Aihe on lapsuudesta sekä työelämästä opinnäytetyön tehneelle opiskelijalle merkityksellinen ja Suomen Harrastamisen malli tarjosi siihen ajankohtaiset raamit. Kankarepuiston peruskoulu valikoitui opinnäytetyön yhteistyökumppaniksi ja toteuttamispaikaksi sen ollessa työn tehneelle opiskelijalle opintoihin liittyvän työelämäharjoittelun kautta tuttu.

Opinnäytetyön prosessi on ollut haastava, varsinkin aineiston hankinta ja analysointi. Aineistoa on kertynyt paljon odotettua vähemmän ja oppilaiden vastauksista paistoi tietämättömyys ja epävarmuus, jonka vuoksi aineiston analysointi ja johtopäätöksien vetäminen on ollut haastavaa. Vaihtoehtoisessa tutkimussuunnitelmassa aineiston hankintamenetelmä olisi eri, jos alussa olisi ollut tiedossa, kuinka vähäisen ja laadultaan heikohkon aineiston kyselylomake tuottaa. Oppilaiden huoltajien suostumusta olisi edelleen pyydetty Wilman välityksellä sen ollessa koulun käyttämä viestintäväline, joka tavoittaa tehokkaimmin oppilaiden huoltajat. Vaihtoehtoisessa tutkimussuunnitelmassa on huomioitu aktiivisuuden vähentyminen Wilmaa käytettäessä. Aineisto olisi kerätty teemahaastattelemalla 3–8 oppilasta, sillä haastattelu olisi todennäköisesti tuottanut rikkaampaa aineistoa. Teemahaastattelussa ei ole tarkkoja, valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä vaan haastattelu etenee ennalta pohdittujen teemojen kautta. Pyrkimyksenä on huomioida haastateltavien tulkinnat ja asioille antamat merkitykset antaen tilaa vapaalle puheelle pyrkien kuitenkin käsittelemään ennalta pohditut teemat. Tilanteena teemahaastattelu on keskustelunomainen, mutta haastattelija voi auttaa sen sujumista apukysymyksin ja avainsanojin. Teemahaastattelu vaatii huolellista perehtymistä aiheeseen ja haastateltavien tilanteen tuntemista, joka mahdollistaa kohdentamisen tiettyihin teemoihin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.)

Teemahaastattelu on haastateltavalle vapaa tilanne, jossa jakaa omat kokemuksensa ja mietteensä. Teemahaastattelu olisi tarjonnut paremman mahdollisuuden tukea haastateltavien oppilaiden toimijuutta, sillä osallistumisen vapaaehtoisuuden lisäksi oppilaat olisivat haastattelutilanteessa voineet suoraan vaikuttaa esiin nouseviin teemoihin sekä

haastattelutilanteen dynamiikkaan opinnäytetyötä tekevän opiskelijan ollessa läsnä. Opinnäytetyön tekijän läsnäolo olisi luonut aineiston keruusta vuorovaikutuksellisen tilanteen, jossa oppilaat voivat toimia aktiivisina toimijoina vuorovaikutuksessa heitä haastattelevan opiskelijan kanssa. Teemahaastattelu olisi vaatinut haastattelevalta opiskelijalta kykyä kuulla oppilaita. Kuulluksi tuleminen edellyttää aktiivista kuuntelua, jonka aikana on hyvä varmistaa yhteinen ymmärrys, jotta haastateltava ja haastattelija puhuvat samasta asiasta.

Oppilaiden haastattelu olisi vaatinut tallennusvälineen käyttöä, joka olisi tässä vaihtoehdoissa tutkimussuunnitelmassa ollut nauhuri. Nauhuri valikoitui tutkimusvälineeksi ja osaksi haastattelutilanteiden tallentamista, jotta opinnäytetyötä tekevä opiskelija olisi voinut litterointivaiheessa palata haastatteluiden pariin. Nauhuri on luotettavampi tallennusväline kuin ihmisen muisti, joka saattaa olla valikoiva ja unohteleva. Yksi keino tukea oppilaiden toimijuuttaan haastattelutilanteessa olisi ollut oppilaiden oikeus käynnistää ja pysäyttää nauhuri, milloin he haluavat. Haastateltavan lapsen mahdollisuus käyttää tallennusvälinettä aktiivisesti muokkaa hänen itsensä ja tutkijan välistä vuorovaikutusta. Lapsudentutkimuksen eettisiin lähtökohtiin kuuluu keskeisesti tilan antaminen lapsen toimijuudelle tutkimustilanteissa. (Alanko & Juutinen 2019: 176–178.) Antamalla oppilaille mahdollisuuden osallistua nauhurin käyttöön haastattelutilanteen aikana heidän toimijuudelleen olisi tehty tilaa. Haastateltavien oppilaiden toimijuudelle olisi voinut antaa tilaa myös esimerkiksi antamalla heidän päättää, missä koulun vapaana olevassa tilassa haastattelu tehdään. Toimijuus olisi ollut tässä tutkimussuunnitelmassa yksi keskeinen käsite, jota avata sekä osa teoreettista viitekehystä.

Aineiston analyysi olisi vaatinut nauhoitettujen haastatteluiden litterointia. Litteroinnissa tuotettu tai nauhoitettu puhe muutetaan kirjalliseen muotoon, mikä auttaa ottamaan aineiston paremmin hallintaan ja siihen pääsee tutustumaan. Haastatteluaineistolla pyritään saamaan tietoa haastateltavien mielipiteistä ja näkökulmista, jolloin litterointitarkkuudeksi riittää, että asia ymmärretään. (Kallio.) Litteroinnin jälkeen aineisto olisi koottu ja teemahaastattelun tulokset olisi analysoitu teemoittelemalla, kuten alkuperäisessä tutkimussuunnitelmassa päädyttiin tekemään.

Toinen vaihtoehtoinen keino saada enemmän aineistoa olisi ollut yhteistyö useamman peruskoulun kanssa. Wilman kautta saatujen suostumusten määrä olisi kasvanut, jos opinnäytetyöhön olisi otettu mukaan useamman peruskoulun 7.–9.luokkalaiset oppilaat. Huoltajien suostumusten sekä opinnäytetyöhön halukkaiden osallistujien saanti

osoittautui heikkotuloksiseksi hakuammunnaksi, jonka vuoksi verkkojen heittäminen pidemmälle olisi ollut kannattavaa.

Työn merkittävyys yhteistyötahoille ja mahdollisuudet jatkojalostukselle kärsivät aineiston vähäisyyden vuoksi. Määrällisesti tai laadullisesti kattavampi aineisto olisi tarjonnut paremmat mahdollisuudet saavuttaa työlle asetetut tavoitteet. Toisaalta aineiston vähäisyyden voi nähdä mahdollisuutena Kankarepuiston peruskoululle sekä Harrastamisen Suomen mallille yhdessä pohtia, kuinka hankkeesta on koululla tiedotettu. Tiedottamiseen liittyvät epävarmuudet ja oppilaiden tietämättömyys antavat tilaisuuden tarkastella, kuinka tiedottamista voi tulevaa ajatellen kehittää. Tämä kehittämiskohde tarjoaisi oivan mahdollisuuden toiselle opinnäytetyölle, jossa voi välttää tämän opinnäytetyön kohtaamat haasteet valitsemalla aineiston keruumenetelmän ja analysointitavan toisin. Tulevaa ajatellen olisi myös hyvä pohtia suuremman roolin antamista itse opetus- ja kulttuuriministeriölle huomioidessa ministeriön mukana olon monissa tehdyissä opinnäytetyöissä.

Opinnäytetyön suurin heikkous on sen toteuttaminen haastattelematta oppilaita. Haastattelemalla olisi voinut olla mahdollista saada monipuolisempaa ja rikkaampaa aineistoa analysoitavaksi, mutta kyselylomakkeen koettiin olevan tehokkain tapa saada riittävästi aineistoa. Ikävä kyllä aineistoa saatiin odotettua vähemmän. Määrällisesti riittävän ja laadultaan tarpeeksi monipuolisen aineiston hankkiminen oli tämän opinnäytetyön suurin haaste. Nämä haasteet oli huomioitu tehdyissä valinnoissa. Opinnäytetyön aineiston ollessa pieni siitä nousseita teemoja tai johtopäätöksiä ei tule yleistää. Työ on toteutettu vain yhdessä peruskoulussa.

Toinen kritiikin paikka opinnäytetyölle on liian vähäisen tilan antaminen opetus- ja kulttuuriministeriön toiveille, mitä tähän työhön tulee. Keskusteluissa ministeriön edustajan kanssa kävi pian selväksi opinnäytetyön painopisteen olevan oppilaiden kokemuksissa vaikuttamismahdollisuuksiinsa ja ministeriön toivovan tietoa, miten hyvinvointi ilmenee oppilaiden mielestä. Opinnäytetyö oli jo sen verran pitkälle työstetty yhteisymmärryksessä Kankarepuiston peruskoulun kanssa, että hyvinvoinnin käsitteleminen jätettiin työn ulkopuolelle. Aiheen rajaus oli tarpeellista tässä opinnäytetyöprosessissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön toiveita on otettu huomioon pyrkimällä selvittämään, mitkä tekijät tukevat tai estävät yläkoulun oppilaiden osallistumista Harrastamisen Suomen mallin

harrastustoimintaan. Tämä kysymys nousi suoraan ministeriön edustajan kanssa käydystä keskustelusta ja sopi opinnäytetyöhön laajentamatta tutkimusaihetta hallitsematomasti.

Lähteet

Alanko, Anu & Juutinen Jaana 2019. Eettisten jälkien jäljillä – tutkimusvälineiden ja tilojen toimijaverkostoteoreettinen luento. Teoksessa Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.). Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen – Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka 2. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 218. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. 176–178.

Arhinmäki, Paavo & Korsberg, Minttu 2022. Valtion liikuntaneuvoston kannanotto lasten ja nuorten harrastamisen jatkumisen turvaamiseksi. Valtion liikuntaneuvosto. <<https://www.liikuntaneuvosto.fi/2022/01/11/lasten-ja-nuorten-harrastamisen-jatkuminen-turvattava/>>. Viitattu 16.10.2022.

Bell, Nancy 2008. Ethics in child research: rights, reason and responsibilities. *Children's Geographies* Vol. 6, No. 1. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14733280701791827?scroll=top&needAccess=true>>. Viitattu 31.10.2022.

Berg, Päivi & Myllynen, Sami 2020. Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 61–62. <<https://tietoanuurista.fi/wp-content/uploads/2021/03/nuorisobarometri-2020-web-1.pdf>>. Viitattu 17.9.2022.

Cherry, Kendra 2022. Erikson's Stages of Development. Saatavilla: <<https://www.verywellmind.com/erik-eriksons-stages-of-psycho-social-development-2795740>>. Viitattu 25.9.2022.

Cortés Téllez, Mikko & Randell, Antti 2022. Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta. <<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposallid=ef2dbdc4-34e8-44ca-b436-ba4e97c13798>>. Viitattu 17.5.2022.

Fischer, Natalie & Theis, Désirée 2014. Quality of Extracurricular Activities – Considering Developmental Changes in the Impact of School Attachment and Achievement. *Journal of educational research online*, 6, 3, 56-74. <https://www.researchgate.net/publication/280076394_Fischer_N_Theis_D_2014_Quality_of_Extracurricular_Activities_Considering_developmental_changes_in_the_impact_on_School_Attachment_and_Achievement_Journal_for_Educational_Research_Online_33_wwwj-e-r-oc>. Viitattu 31.1.2022.

Helsingin kaupunki 2021. Harrastamisen Suomen mallin keskeiset periaatteet. Harrastamisen Suomen malli Helsingissä. Kulttuuri ja vapaa-aika. Helsingin kaupunki. <<https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/tietoa-meista/harrastamisen-suomen-malli/>>. Viitattu 26.1.2022.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 194.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 195.

Hotari, Kaisa-Elina 2007. Kuulluksi tuleminen lastensuojelussa nuorten kertomana. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampereen yliopisto. 5–6. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/94283/gradu01636.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 13.2.2022.

Jackson, Yvette 2011. The Pedagogy of Confidence: Inspiring High Intellectual Performance in Urban Schools. New York: Teachers College Press. 99–100.

Jokinen, Arja. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/#Kokemusnakokulma>>. Viitattu 9.2.2022.

Juhila, Kirsi. Teemoittelu. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>>. Viitattu 16.4.2022.

Kallio, Aku. Litterointi. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>>. Viitattu 31.10.2022.

Kouluterveyskysely 2021. Tilastoraportti 46/2021. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 4–7. <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143513/Nuorten%20arki%20-Kouluterveyskysely%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 19.2.2022.

Lapsiasiavaltuutettu 2009. Lasten osallisuus ei ole pelkkää mielipiteiden selvittämistä. Tiedote. <<https://lapsiasia.fi/-/lasten-osallisuus-ei-ole-pelkkaa-mielipiteiden-selvittamista->>. Viitattu 13.3.2021.

Larivaara, Meri 2022. Lasten ja nuorten harrastukset tärkeitä mielen hyvinvoinnille. MIELI Suomen Mielenveys ry. <<https://mieli.fi/uutiset/lasten-ja-nuorten-harrastukset-tarkeita-mielen-hyvinvoinnille/>>. Viitattu 3.9.2022.

Lerkanen, Marja-Kristiina 2014. Mihin opettajia tarvitaan? Opettajan merkitys oppimisprosesseissa. Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 45. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. 370. <https://peda.net/jyu/okl/ryhmat/multilete-2018/multilete/ha/mot2:file/download/17073ba956ff946c55a701053174d335378948ca/Lerkanen_2014_Mihin_opettajaa_tarvitaan_2014.pdf>. Viitattu 2.2.2022.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2021. Turvallinen ja viihtyisä harrastusryhmä. <<https://www.mll.fi/ammattilaisille/tietoa-teemoittain/turvallinen-ja-viihtyisa-harrastusryhma/>>. Viitattu 3.9.2022.

Mikkola, Heidi 2020. Vanhempien ajatuksia ja kokemuksia Wilmasta yhteistyövälineenä kodin ja koulun välillä. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto. 32. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/324151/Mikkola_Heidi_Progradu_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 15.10.2022.

MLL 2017. Yläkoululainen ja kaverit. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/elamaa-kouluikaisen-kanssa/elamaa-ylakoululaisen-kanssa/ylakoululainen-ja-kaverit/>>. Viitattu 19.10.2022.

MLL 2018. ”Jos siel olis joku kaveri” – Lasten ja nuorten kokemuksia liikuntaharrastuksista. 16. <<https://www.sttinfo.fi/data/attachments/00942/91745fcd-032c-4560-9c76-b15b58763e7c.pdf>>. Viitattu 16.10.2022.

Muukkonen, Tiina & Tulensalo, Hanna 2004. Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2004:1. 68–70. <http://www.socca.fi/files/104/Lapsilahtoisien_tilannearvion_kasikirja.pdf>. Viitattu 23.1.2022.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019a. Sosiaalipedagogiikka: kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus. Luku 4.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019b. Sosiaalipedagogiikka: kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus. Luku 7.

Nuortenmielenterveystalo.fi. Johdanto nuoruusikään. <https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/nuorten_mielenterveysongelmat/Pages/Johdanto-nuoruusik%C3%A4%C3%A4n.aspx>. Viitattu 4.9.2022.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Harrastamisen Suomen malli. <<https://minedu.fi/suomenmalli>>. Viitattu 26.1.2022.

OMK. Opetus- ja kulttuuriministeriön Koululaiskysely. <<https://okm.fi/koululaiskyselyt-harrastamisesta>>. Viitattu 16.10.2022.

Perusopetuslaki 1998/628 § 47 a. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L8P47a>>. Viitattu 22.1.2022.

Pulkkinen, Lea 2015. 5. Innostava koulupäivä: Ehdotus joustavan koulupäivän rakenteen vakiinnuttamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:6. 32–33. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75195/tr06.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 7.2.2022.

Pulkkinen, Lea 2018. Kohti yhteistä lapsikäsitystä. Työpaperi 12/2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 21. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136124/URN_ISBN_978-952-343-086-0.pdf?sequence=1>. Viitattu 3.9.2022.

Pulkkinen, Lea & Latvala, Juha-Matti 2022. Historiallinen katsaus: Harrastus koulupäivän yhteydessä. 2–6. <https://harrastamisensuomenmalli.fi/wp-content/uploads/2022/04/220406_Historiallinen_katsaus_Harrastus_koulupaivan_yhteydessa.pdf>. Viitattu 31.10.2022.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006a. Koodaus. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html>. Viitattu 5.2.2022.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006b. Teemahaastattelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html>. Viitattu 31.10.2022.

Salasuo, Mikko 2021. Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020. Nuorisotutkimusverkoston julkaisut. 9. <<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/05/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-2020-web.pdf>>. Viitattu 4.9.2022.

Suomen perustuslaki 1999/731 § 16. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>. Viitattu 4.4.2022.

Thornberg, Robert & Elvstrand, Helene 2012. Children's experiences of democracy, participation, and trust in school. *International Journal of Educational Research* 2012, Vol.53. 44–54. Viitattu 3.2.2022.

Tikkanen, Kaija 2012. 15–20-vuotiaiden nuorten toivo, sen ylläpitäminen ja vahvistaminen. Tampere: Juvenes Print. 17. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66879/978-951-44-8736-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 3.9.2022.

Tourangeau, Roger 2004. Survey research and societal change. *Annual Review of Psychology*, vol. 55. 776–799.

Turja, Leena 2007. Lasten osallisuus kasvatustyön suunnittelussa ja kehittämisessä. Teoksessa Ikonen, Oiva & Virtanen, Pirkko (toim.) *Erilainen oppija – yhteiseen kouluun. Kokemuksia yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kehittämisestä*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 169–170. Viitattu 29.1.2022.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Toinen painos. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 7–8. <https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf>. Viitattu 4.4.2022.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Toinen painos. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 9–10. <https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf>. Viitattu 31.10.2022.

Tuuri, Heini & Vainikka, Nina 2019. Harrastusten yhteys kuudesluokkalaisten sosio-emotionaaliseen hyvinvointiin. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. 41–43. <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64019/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201905172648.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Viitattu 17.9.2022.

Wilma. <<https://www.wilma.fi/mika-on-wilma-jarjestelma/>>. Viitattu 15.10.2022.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991 § 12. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#idm45949345915776>. Viitattu 31.10.2022.

Saatekirje

Olen sosiaali-alan opiskelija Mia Ruoho Metropolia Ammattikorkeakoulusta ja toteutan opinnäytetyöni yhteistyössä Kankarepuiston peruskoulun ja Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Pyydän lupaanne lapsenne osallistua opinnäytetyöhöni täyttämällä laatimani kyselylomake. Voitte antaa suostumuksenne vastaamalla tähän Wilma-viestiin sunnuntaihin 25.9. mennessä. Osallistuminen on lapsellenne vapaaehtoista.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tarkastella, kuinka Kankarepuiston peruskoulun yläkoulun oppilaat kokevat tullessa kuulluiksi Harrastamisen Suomen mallin aikana, mitä tulee harrastustoiminnan suunnitteluun. Selvitän myös, mitkä tekijät mahdollistavat ja estävät oppilaiden osallistumista Suomen mallin harrastustoimintaan. Kutsun teidän luvallanne yläkouluikäisen lapsenne osallistumaan kyselylomakkeen täyttämiseen, jonka tarkoituksena on kysyä oppilaiden kokemuksia kuulluksi tulemisesta. Kyselylomake on tarkoitus täyttää lapsenne luokanvalvojan läsnä ollessa viikoilla 39 ja 40. Täytettyjä kyselylomakkeita ei luovuteta ulkopuolisille ja ne tuhoetaan heti, kun niitä ei tarvita opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuulla oppilaita, jotta Kankarepuiston peruskoulu saa tietoa, kuinka siellä onnistuttiin kuulemaan oppilaiden mielipiteitä harrastustoiminnan suunnittelussa. Sama aineisto hyödyttää myös Opetus- ja kulttuuriministeriötä, sillä he saavat tapauskohtaista tietoa Harrastamisen Suomen mallin sujumisesta. Opinnäytetyössäni esittelen aiheeseen liittyvää teoretista tietoa ja nostan esille teemoja, jotka nousevat esille oppilaiden kyselylomakkeista. Opinnäytetyö sisältää myös oppilaiden sitaatteja, joilla pyrin saamaan heidän äänensä paremmin kuuluviin. Sitaatit ovat anonyymeja. Valmis opinnäytetyöni tullaan tallentamaan Theseus-tietokantaan, joka on ammattikorkeakoulujen yhteinen julkinen alusta valmiille ja hyväksytyille opinnäytetöille. Tietokanta löytyy osoitteesta: <http://theseus.fi/>

Julkaisuvalmis opinnäytetyöni ei sisällä tietoja, joista lapsenne voi tunnistaa. Minua sitoo salassapito- ja vaitiolovelvollisuus. Opinnäytetyöstäni käy ilmi, että olen tarkastellut Kankarepuiston toimintaa ja kyselylomakkeen ovat täyttäneet Kankarepuiston oppilaat. Kyselylomakkeen täyttäminen on lapsellenne vapaaehtoista ja hänellä on oikeus muuttaa mielensä opinnäytetyöhön osallistumisesta missä vaiheessa vain ilman minkäänlaista heille koituvaa haittaa. Huomioikaa, että ennen osallistumisen keskeyttämistä annettuja vastauksia voidaan käyttää opinnäytetyössä.

Mikäli teillä on kysymyksiä opinnäytetyöhöni liittyen, minuun voi olla yhteydessä sähköpostilla.

Mikäli ette anna lapsellenne lupaa osallistua opinnäytetyötutkimukseeni tai hän ei halua osallistua, lapsenne voi ilmoittaa sen luokanvalvojalle ja jättää vastaamatta kyselylomakkeeseen.

Suostumus opinnäytetyötutkimukseen osallistumiseen

Olen perehtynyt minulle toimitettuun saatekirjeeseen sekä saanut riittävästi tietoa opinnäytetyöstä ja sen toteuttamisesta, johon lapseni osallistuu. Ymmärrän, että kyselylomakkeen täyttäminen on lapselleni vapaaehtoista. Minulla ja lapsellani on oikeus perua suostumuksemme opinnäytetyöhön osallistumisesta. Ymmärrän, että ennen keskeyttämistä annettuja vastauksia voidaan käyttää opinnäytetyössä. Vastaamalla tähän viestiin hyväksyn lapseltani saatujen tietojen käytön opinnäytetyössä saatekirjeessä kuvatulla tavalla. Suostumusvastaus säilytetään Wilmassa opinnäytetyön julkaisuun asti, jonka jälkeen se hävitetään.

Tietosuojaseloste

Tietosuojasta huolehtiminen on osa tieteellistä tutkimusta, jolla turvataan tutkittavien luottamus. Seuraavassa esitän, kuinka turvaan henkilötietojen käsittelyn läpi opinnäytetyöni. Tietosuojaseloste on laadittu vastaamaan Suomen henkilötietolain (523/1999) 10 §:n ja 24 §:n sekä EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (679/2016) 12 ja 13 artiklan (General Data Protection Regulation, GDPR) mukaisia vaatimuksia.

Rekisterin ylläpitäjä ja yhteyshenkilö

Mia Ruoho

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Opinnäytetyössä kerättyjä tietoja tullaan käyttämään vain sen tekemiseen. Opinnäytetyön suostumusvastaukset Wilmassa sisältävät oppilaiden ja huoltajien nimet. Julkaisun jälkeen suostumusvastaukset tullaan hävittämään. Huoltajille ja heidän lapsilleen on saatekirjeessä kerrottu mihin tarkoitukseen kyselylomakkeet ovat, kuinka niitä käsitellään ja niiden hävittämisestä, kunhan opinnäytetyö on julkaistu. Huoltajille ja heidän lapsilleen on myös kerrottu heidän oikeudestaan muuttaa mieltään opinnäytetyöhön osallistumisesta missä tahansa vaiheessa muistuttaen, että ennen keskeyttämistä annettuja vastauksia voidaan hyödyntää opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön tekijä tulee anonymisoimaan käsitellyn aineiston ja muuttamaan tiedot tilastollisen muotoon, jonka seurauksena tiedot eivät ole enää tunnistettavassa muodossa. Mahdolliset sitaatit ovat myös anonymisoitu. Analysoitava aineisto säilytetään sähköisessä muodossa lisäksi tietoturvalisellä asemalla, salasanan takana.

Täytetyt paperilliset kyselylomakkeet säilytetään opinnäytetyön tekijän kotona lukkojen takana. Opinnäytetyön julkaisun jälkeen opinnäytetyön tekijä tulee polttamaan kyselylomakkeet. Materiaaleja ei tulla luovuttamaan kolmannen osapuolen haltuun missään vaiheessa opinnäytetyöprosessia.

Oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet harrastustoiminnan suunnitteluun -kyselylomake

Olen sosiaalian opiskelija Metropolia Ammattikorkeakoulusta ja toteutan opinnäytetyöni yhteistyössä Kankarepuiston peruskoulun ja Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Vastaamalla tähän kyselyyn annat luvan käyttää vastauksiasi osana opinnäytetyötä.

Kiitos vastauksestasi!

Mia Ruoho

Ympyröi vastausvaihtoehdoista sinulle sopiva. Avoimiin kysymyksiin voit kirjoittaa oman vastauksesi.

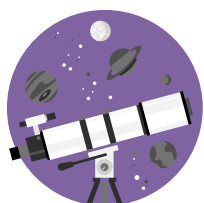
1. Olen

- a. 7.luokalla
- b. 8.luokalla
- c. 9.luokalla

2. Oletko tietoinen koulusi olevan mukana Harrastamisen Suomen mallissa?

- a. Kyllä
- b. En

Suunnitteluun osallistuminen

3. Oletko saanut osallistua harrastustoiminnan suunnitteluun?

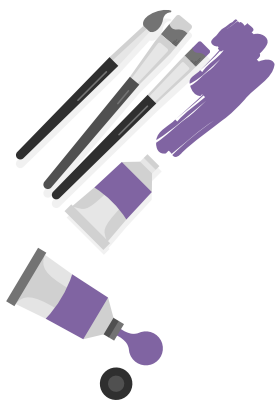
- a. Kyllä
- b. En
- c. En ole varma

4. Miten päädyit osallistumaan harrastustoiminnan suunnitteluun?

5. Mikä esti osallistumisesi harrastustoiminnan suunnitteluun?

6. Mitä harrastusta toivoit? Toteutuiko sen järjestäminen?

Harrastaminen

7. Oletko vielä mukana Harrastamisen Suomen mallin harrastustoiminnassa?

- a. Kyllä
- b. En
- c. En ole ollut mukana missään vaiheessa

8. Mikä auttaa sinua jatkamaan harrastustasi? Oletko esim. saanut sen kautta kavereita?

9. Miksi et jatkanut harrastustasi?

10. Mitä harrastaminen merkitsee sinulle?

Ohjeet oppilaiden luokanvalvojille ja kouluvalmentajalle

Hei ja kiitos panoksestasi opinnäytetyöni aineiston keräämiseen yhdessä luokkasi kanssa.

- 1) Jaa kyselylomakkeet sellaisille oppilaille, joiden huoltaja on antanut lapsilleen luvan osallistua tähän opinnäytetyöhön. Lupaa on kysytty huoltajille lähetetyllä Wilma-viestillä.
- 2) Lue oppilaille seuraava teksti opinnäytetyön tekijältä:

Olen sosiaalialan opiskelija Metropolia Ammattikorkeakoulusta ja toteutan opinnäytetyöni yhteistyössä Kankarepuiston peruskoulun ja Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tarkastella, kuinka Kankarepuiston peruskoulun yläkoulun oppilaat kokevat tulleensa kuulluiksi Harrastamisen Suomen mallissa, mitä tulee harrastustoiminnan suunnitteluun. Tutkin myös, mitkä tekijät tukevat tai estävät yläkoulun oppilaiden osallistumista Harrastamisen Suomen mallin harrastustoimintaan.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuulla oppilaita, jotta Kankarepuiston peruskoulu saa tietoa, kuinka siellä onnistuttiin kuulemaan oppilaiden mielipiteitä harrastustoiminnan suunnittelussa. Sama aineisto hyödyttää myös Opetus- ja kulttuuriministeriötä, sillä he saavat tapauskohtaista tietoa Harrastamisen Suomen mallin sujumisesta sekä toimintaan osallistumisen esteistä ja mahdollistajista.

Vastaamalla tähän kyselyyn annat luvan käyttää vastauksiasi osana opinnäytetyötä.

- 3) Kerää kaikki jaetut kyselylomakkeet, myös tyhjät sekä sotketut. Vastaamatta jättäminen tai esimerkiksi asiattoman tekstin kirjoittaminen on myös vastaus ja mielipiteen ilmaisu. Kaikki tämä on opinnäytetyöni kannalta oleellista ja analysoitavaa materiaalia.
- 4) kootkaa muiden luokanvalvojien kanssa kaikki kyselylomakkeet yhteen ja säilytäkää ne lukkojen takana, kunnes opinnäytetyön tekijä tulee keräämään ne.

Kouluvalmentaja auttaa kyselylomakkeiden jakamisessa luokanvalvojille, täytettyjen lomakkeiden kokoamisessa ja säilyttämisessä tarpeen mukaan. Hän on myös yhteydessä opinnäytetyön tekijään siihen liittyvissä asioissa ja kertoo milloin kyselylomakkeet voi tulla noutamaan.